

Uuring „Kvääar-partnerlus Baltimaades“

Terve raport vene keeles on siin: https://ehpv.ee/wp-content/uploads/2025/05/Queer_partnership_report.pdf

Peamised tulemused

Andmed Balti riikide ja Ukraina elanikkonna suhtumisest LGBTIQ üldiselt ja kvääar-partnerlusse konkreetsemalt, näitavad sarnaseid tendentse — nimelt nii avaliku arvamuse kui ka seadusandluse liberaalsemaks muutumist.

2024. a augustis, aasta aega pärast seda, kui abielu muutus Eestis *de jure* sooneutralseks, viidi LGBTIQ seas läbi küsitlus kvääar-partnerluse kohta, mh Tartu pride'il (12–18.08.2024). Küsitlus hõlmas vastajaid 24 riigist, kelle seas kõige rohkem olid esindatud vastajad Eestist (69%), Ukrainast (8%), Lätist (7%) ja Leedust (4%). Analüüsitava valimi suuruseks oli 420 ankeeti.

Vastajate keskmine vanus oli 32 aastat, nende seas oli praktiliselt sama palju *cis*-mehi (38%) ja *cis*-naisi (34%). 27% nimetasid enda identiteedina trans-, mittebinaarset, asoolist, või intersoolist identiteeti. Valdav enamus (84%) vastajaid märkis elukohaks pealinnad ja suuremad keskused (56%) ja omab kõrgharidust. Poolte (53%) materiaalne heaolu on keskmisel tasemel. Umbes veerand (24%) vastajatest on sündinud väljaspool Eestit.

Rohkem kui pooled (56%) küsitletud elavad ilma partnerita, kvääar-suhtes on 38% meestest, 33% naistest ja 37% trans- ja mittebinaarseid vastajaid (st keskmiselt 36% küsitletud LGBTIQ vastajatest). Registreeritud kvääar-kooselus elavad 16% meestest, 17% naistest ja 16% trans- või mittebinaarseid vastajaid.

Saadud andmed võimaldasid luua esimese kvalitatiivse profiili Balti riikide kvääar-perede kohta:

- olenemata ametlikust partnerluse / abielu registreerimisest, on kooselus vastajad võrreldes üksikutega keskmiselt 5 aastat vanemad, neil on sagedamini kõrgharidus ja suurem sissetulek, neil on sagedamini lapsed ja märksa hiljem on meeleoluhäired. Nii registreeritud kui ka mitteametlikus kväär-partnerluses / kooselus olevate meeste, naiste ning trans- ja mittebinaarsete vastajate osakaal on sama;
- registreeritud kväär-partnerluses / kooselus elavad vastajad on omakorda umbes 5 aastat vanemad kui registreerimata partnerluses elavad vastajad. Mitteregistreeritud partnerluses elavate vastajate hulgas on rohkem neid, kes on enda riigis püsielanikud, vähem lõpetatud kõrgharidusega inimesi ja rohkem lastetuid;
- suuremal osal neist, kes küsitluse hetkel ei olnud registreeritud partnerluses või kooselus, ei ole plaanis lähiajal ka sellist liitu registreerida, kusjuures *cis*-naiste, trans- ja mittebinaarsete vastajate hulgas on *cis*-meestest rohkem neid, kes ei soovi oma partnerlusele anda ametlikku staatust;
- valdaval enamusel küsitlenutest (87%) ei ole lapsi. *Cis*-mehed väljendavad *cis*-naistest ja trans- ja mittebinaarsetest sagedamini kavatsust lähiajal last saada. Nendel LGBTIQ-vastajatel, kes plaanivad lapsi saada, on depressiooni- ja ärevustase märksa madalam kui neil, kes lapsi saada ei plaani.

Teiste tulemuste seas tuleb ära märkida ka järgmised:

- vastajad on kogenud seoses seksuaalse orientatsiooni, soolise identiteediga või seksuaalse käitumisega stigmatiseerimist, kõige sagedamini sellisel kujul nagu solvangud, tagarääkimine ja märkused nii peres kui ka meditsiinasutustes. Seejuures langevad ohvriks *cis*-vastajatest sagedamini trans- ja mittebinaarsed vastajad. End stigmatiseerituna tundmise üldnäitaja ei ole kõrge (skaalal 0 kuni 12 on see kõigi vastajate seas 2,8 [2,5–3,0]; trans- ja mittebinaarsetel vastajatel 3,9 [3,4–4,4]). Mida halvem oli materiaalne seisund, seda sagedamini kurtsid vastajad seksuaalse orientatsiooni ja soolise identiteedi stigmat;
- võib oletada, et kliinilist depressiooni kogevad 35% küsitletutest (trans- ja mittebinaarsete seas — 49%). Noorematel ja kehvemal järjel olijate seas on depressioonid levinumad kui vanematel ja paremas materiaalses olukorras vastajatel;
- trans- ja mittebinaarsetel vastajatel võis täheldada mõõdukalt väljendunud internaliseeritud transfoobiat (2,4 [2,3–2,5] skaalal 1 kuni 5). Enda trans- ja mittebinaarse

ideniteedi mitteaktsepteerimine on seotud selliste teguritega nagu noorem vanus, alg- või keskharidus, parterlussuhete puudumine, suurem stigmatiseerituse tunnetamine ning depressioonisümptomite olemasolu;

- kõige sagedaseimateks viisideks osaleda LGBTIQ-kogukonnas on aktiivsus online keskkondades ning avalikest sündmustest osavõtt. Kõige harvemaks osalusviisiks oli liidripositsioonis olemine — küsitlusele eelneva aasta jooksul vaid 10% naistest, 17% meestest ja 21% trans- / mittebinaarsetest vastajatest osales uute LGBTIQ-teemaliste algatuste loomises. Osalus LGBTIQ-liikumises on seotud suurema stigmatiseerituse tunnetamisega.

Kokkuvõtteks näitavad saadud andmed, et vaatamata sellele, et avalik arvamus muutub LGBTIK küsimustes üha liberaalsemaks, on küsitletud LGBTIQ-vastajate seas üsna levinud vähemusstressi tunnused, mis omakorda seostub negatiivselt kavatusega olla kväär-kooselus või partnerluses ja vanemlusplaanidega.

Esmakordselt Eestis hinnati geide, biseksuaalide ja teiste meestega seksivate *cis*-meeste arvu kõrval ka lesbide ja biseksuaalsete *cis*-naiste ning trans- ja mittebinaarsete inimeste arvu (Tabel).

Eesti LGBTIK-kogukondade suuruse koondtabel

Grupp	Konsensuslik suurus	95% usaldusvahemik	
Geid, biseksuaalid ja teised meestega seksivate <i>cis</i> -mehed	8600	6000	12100
Lesbid ja biseksuaalsed <i>cis</i> -naised	8700	5600	12200
Trans- ja mittebinaarsed inimesed	1700	800	2700
Kokku, inimesi	19000	12400	27000
% Eesti 15+ vanuses elanikest	1,7	1,1	2,4

Soovitused

Viia läbi sarnane uuring Riia ja Vilniuse Pride'i ajal statistiliselt piisavate valimitega.

Edasised uuringud kväär-partnerluste teemal peaksid keskenduma eelkõige järgmistele küsimustele:

- miks elab suhtes vaid väike osa LGBTIQ-inimestest — kas see on tingitud sotsiaalsest stigmast, kogukondade sisestest suhtlusraskustest, subkultuurilistest hoiakutest või mittejuluslike valimite moonutustest;
- miks transinimestel ja paiksoolistel naistel on väiksem tahtmine sõlmida ametlikku kväär-abielu / -suhet sõlmima võrreldes paiksooliste meestega;
- kuidas kväär-abielu / -suhe on seotud lastega (kas nad sündisid kväär-suhtes, lapsendati, sündisid eelmises heteroseksuaalses suhtes, jne).

LGBTIQ-organisatsioonid ja grupid peaksid oma jõupingutused suunama LGBTIQ-inimeste (eriti noorte) vaimse tervise probleemide ennetamisele, mis aitaks suurendada kväär-suhete levikut ja parandada tervikuna riigi demograafilist olukorda.

LGBTIQ-organisatsioonid ja grupid peaksid samuti arendama programme, et aidata LGBTIQ-inimesi, kes on saanud kannatada soolise ja seksuaalse sättumusega (SOGI) seotud stigma, diskriminatsiooni ja vihakuritegude all, samuti peaksid nad rakendama stigma, diskrimineerimise ja vihakuritegude juhtumite süstemaatilist seiret ning kasutama andmeid regulaarselt inimõiguste küsimuste edendamiseks suhtluses riigi- ja kohalike omavalitsustega.

Edasistes rahvastikuarvu hinnangutes tuleks arvestada mitte ainult geide, biseksuaalide ja teiste paiksooliste meestega, kes on seksuaalvahekorras meestega, vaid ka lesbide ja biseksuaalsete paiksooliste naiste ja ka transmeeste, transnaiste ja mittebinaarsete inimestega.